

Londona, 2015. gada 16. oktobris

EIROPAS TIESNEŠU KONSULTATĪVĀ PADOME (ETPK)

ATZINUMS NR. 18 (2015)

"Tiesu varas stāvoklis un tās attiecības ar citām valsts varām modernā demokrātijā"

I. Ievads. Atzinuma iemesls un darbības joma

1. Pēdējās desmitgadēs ir mainījušās attiecības starp trim valsts varām (likumdošanas, izpildvaru un tiesu varu). Izpildvara un likumdevēja vara ir kļuvušas savstarpēji atkarīgākas. Likumdevēja vara prasīt atbildību no izpildvaras ir samazinājusies¹. Vienlaikus ir mainījusies tiesu varas loma. Ir krasi palielinājies tiesās izskatāmo lietu skaits un to tiesību aktu skaits, kas tiesām jāpiemēro. Jo īpaši izpildvaras pilnvaru pieaugums ir veicinājis to, ka tās darbības ir vairāk apstrīdētas tiesā, un tas savukārt ir licis dažiem apšaubīt tiesu varas kā izpildvaras kontroles līdzekļa nozīmi. Ir palielinājies tiesās iesniegto sūdzību skaits par likumdevēja pilnvarām un darbībām. Tā rezultātā tiesu varai arvien biežāk ir nācies pārbaudīt un dažkārt pat ierobežot abu pārējo varu rīcību². Mūsdienās tiesvedības pusēm un sabiedrībai kopumā tiesas process ir sava veida alternatīva demokrātiska arēna, kurā notiek strīdu apmaiņa starp sabiedrības daļām un valsts varu un tiek apspriesti vispārsvāri jautājumi. Tiesas lemj par ekonomiski un politiski svarīgiem jautājumiem. Starptautiskajām institūcijām, jo īpaši Eiropas Padomei un Eiropas Cilvēktiesību tiesai (ECT), Eiropas Savienībai un Eiropas Tiesai (EST), ir bijusi ievērojama ietekme dalībvalstīs, īpaši stiprinot tiesu varas neatkarību un tās lomu cilvēktiesību aizsardzībā. Turklāt Eiropas un starptautisko noteikumu un standartu piemērošana un ECT un EST lēmumu īstenošana ir radījusi jaunus izaicinājumus dalībvalstu tiesu iestādēm, un dažkārt to piemērošanu tiesās ir apstrīdējuši politiķi vai komentētāji.
2. Lai gan kopumā "varas dalīšanu" akceptē visas dalībvalstis, pēdējos gados ir parādījušies vairāki konflikti un saspīlējumi, kas rada bažas. Šādas bažas ir paustas Eiropas Padomes ģenerālsekretāra ziņojumos 2014. un 2014. gadā.

¹ Sk. Gardbaum, "Varas dalīšana un tiesiskās kontroles pieaugums iedibinātās demokrātijās (jeb kāpēc likumdošanas pārākuma modelis lielākoties ir izņemts no pārdošanas?", 62 *American Journal of Comparative Law* (2014) 613.

² Zinātnieki ir konstatējuši "globālu tiesu varas paplašināšanos": sk. Tate and Vallinder (eds), *Global Expansion of Judicial Power*, New York University Press, 1997. gads.

2015⁽³⁾, kā arī CCJE 2013. un 2015. gada situācijas ziņojumos. Piemēram, dažās valstīs jaunie politiskie vairākumi ir apšaubījuši jau amatā esošo tiesnešu stāvokli⁴. Eiropas Padomes ģenerāļsekretārs 2015. gadā norādīja uz nepilnībām tiesu nolēmumu izpildē⁵. Dažās dalībvalstīs izpildvarai ir ievērojama ietekme uz tiesu administrēšanu, tādējādi liekot apšaubīt tiesu iestāžu institucionālo neatkarību un atsevišķu tiesnešu neatkarību⁽⁶⁾. Ekonomiskās krīzes un hroniski nepietiekams tiesu sistēmas finansējums vairākās dalībvalstīs liek uzdot jautājumu par likumdevēja budžeta atbildību attiecībā uz tiesu sistēmu⁽⁷⁾. Tiesību aktu trūkums vai (pretējā gadījumā) strauji mainīgi tiesību akti var būt pretrunā tiesiskās noteiktības principam⁸. Ir bijuši arī izpildvaras un likumdevējas varas pārstāvju verbāli uzbrukumi tiesu varai. Eiropas Padomes ģenerāļsekretārs 2014. un 2015. gadā atzīmēja, ka politiķi un citi komentētāji, kas pēdējos gados publiski kritizējuši tiesu lēmumus, tādējādi dažādās valstīs ir iedragājuši sabiedrības uzticību tiesu varai⁹. Politiķi un plašsaziņas līdzekļi ir izteikuši pieņēmumu, ka tiesu iestādes nav pietiekami "atbildīgas" pret sabiedrību. Par šādiem komentāriem, tostarp izteikumiem, kuros apšaubīta tiesu iestāžu "leģitimitāte", dalībvalstis ziņoja, atbildot uz aptaujas anketu, kas tika izsūtīta, gatavojot šo atzinumu. Skaidrs, ka visi šie komentāri un darbības jāaplūko, ņemot vērā to, ka šodien lielākajā daļā Eiropas valstu tradicionālie autoritātes avoti vairs nav tik viegli pieņemami kā agrāk. Ir samazinājusies "cieņa" pret valsts iestādēm. Tāpat mūsdienās bieži tiek apgalvots, ka demokrātijas pamatprincipu piemērošana prasa lielāku atklātību un pārredzamību valsts iestāžu darbā. Tas viss nozīmē, ka sabiedrisko pakalpojumu sniegšanā iesaistītajām personām arvien biežāk ir "jāatskaitās" par to, kā tās veic savu darbu.

3. Tāpēc saskaņā ar Ministru komitejas uzticēto kompetenci Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome (CCJE) nolēma pārdomāt tiesu varas leģitimitāti un atbildību, kā arī pienācīgas attiecības starp trim valsts varām modernā demokrātijā un to atbildību viena pret otru un pret sabiedrību kopumā 21. gadsimtā.
4. Šajā atzinumā ir aplūkoti šādi jautājumi:
  - i. jābūt attiecībai starp valsts tiesu varu un likumdošanas un izpildvaru?
  - ii. Uz kāda pamata tiesu iestādes nosaka savas tiesības rīkoties demokrātiskā sabiedrībā? Kā tiek pierādīta tiesu varas "leģitimitāte"?
  - iii. Cik lielā mērā un kādā veidā tiesu iestādēm vajadzētu būt atbildīgām sabiedrībai, kurai tās kalpo, un citām valsts varām?
  - iv. Kā visas trīs valsts varas var īstenot savas pilnvaras tā, lai panāktu un uzturētu pienācīgu līdzsvaru savā starpā un darbotos arī sabiedrības interesēs, kurai tās visas kalpo?

Šajā atzinumā netiks aplūkoti tiesu neatkarības pamatprincipi, jo tas tika aplūkots CCJE Atzinumā Nr. 1 (2001). Tiesu attiecības ar plašsaziņas līdzekļiem tika aplūkotas Atzinuma Nr. 7 (2005) C daļā, tāpēc arī tas šajā atzinumā netiks detalizēti aplūkots.

---

³ Skatīt attiecīgi ģenerāļsekretāra ziņojumus par "Demokrātijas, cilvēktiesību un tiesiskuma stāvokli Eiropā" 2014. un 2015. gadā, turpmāk tekstā attiecīgi "EP ģenerāļsekretāra ziņojums (2014)" un "EP ģenerāļsekretāra ziņojums (2015)".

⁴ Sk. CCJE ziņojumu par tiesu iestāžu un tiesnešu stāvokli Eiropas Padomes dalībvalstīs (2013), 13.-18. punkts.

⁵ Skatīt EP ģenerāļsekretāra ziņojumu (2015), 14., 17., 27. lpp.

⁶ Skatīt Eiropas Padomes ģenerāļsekretāra ziņojumu (2015), 20.-21. lpp.

⁷ Par juridisko palīdzību sk. Eiropas Padomes ģenerāļsekretāra ziņojumu (2015), 22.-23. lpp.

⁸ Skatīt Eiropas Padomes ģenerāļsekretāra ziņojumu (2015), 19. lpp.

⁹ Skatīt EP ģenerāļsekretāra ziņojumu (2014), 22. lpp.; EP ģenerāļsekretāra ziņojumu (2015), 27. lpp.

5. Šis atzinums ir sagatavots, pamatojoties uz iepriekšējiem CCJE atzinumiem, CCJE Tiesnešu hartu (2010) un attiecīgajiem Eiropas Padomes instrumentiem, jo īpaši Eiropas Hartu par tiesnešu statūtiem (1998) un Ministru komitejas Ieteikumu CM/Rec(2010)12 par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un atbildību (turpmāk "Ieteikums CM/Rec(2010)12"). Tajā ņemti vērā arī EDSO Kijevas ieteikumi par tiesu neatkarību Austrumeiropā, Dienvidkaukāzā un Vidusāzijā (2010) - Tiesu administrācija, atlase un atbildība (turpmāk "Kijevas ieteikumi"); Eiropas Tieslietu padomju tīkla (ENCJ) 2013.-2014. gada ziņojums par tiesu varas neatkarību un atbildību (turpmāk "ENCJ 2013.-2014. gada ziņojums"); Venēcijas komisijas par tiesiskumu (2011. gada marts) ziņojumi par tiesu sistēmas neatkarību, I daļa: Tiesnešu neatkarība (2010. gada marts un Atzinuma Nr. 403/2006 par tiesnešu iecelšanu amatā, kas pieņemts Venēcijas komisijas 70. plenārsēdē 2007. gada 16.-17. martā (turpmāk tekstā - "Venēcijas komisija, Tiesnešu iecelšana amatā, 2007"); Bangaloras Tiesnešu uzvedības principi (2002); EP ģenerālsekretāra ziņojumi (2014) un (2015); Nūdeli kodekss par tiesnešu neatkarības minimālajiem standartiem (Nūdeli standarti, 1982). Šajā atzinumā ņemtas vērā dalībvalstu atbildes uz anketas jautājumiem par tiesu varas neatkarību un tās saistību ar citām valsts pilnvarām modernā demokrātijā, kā arī Eiropas Padomes ieceltās zinātniskās ekspertes Annas SANDERS kundzes (Anne SANDERS, Vācija) sagatavotais sagatavošanas ziņojums. Turklāt atzinumā tika izmantoti arī viedokļi, kas tika pausti seminārā, kurš notika Strasbūrā 2015. gada 19. martā¹⁰. Atzinumā ir izmantoti arī Norvēģijas Tiesnešu asociācijas rīkotā semināra, kas notika Bergenā (Norvēģija) 2015. gada 4. jūnijā¹¹.

II. Mūsdienu demokrātijas konstitucionālais regulējums: kā tajā iekļaujas tiesu vara?

6. Ir vispāratzīts, ka modernas demokrātiskas valsts jābūt varas principam¹². Tiesu vara ir viens no trim būtiskiem, bet vienlīdzīgiem modernas demokrātiskas valsts pīlāriem¹³. Visas trīs varas sniedz sabiedriskus pakalpojumus, un tām ir jāuzņemas savstarpēja atbildība par savu darbību. Demokrātiskā un tiesiskā valstī neviena no trim valsts varām nerīkojas savās interesēs, bet gan visas tautas interesēs. Demokrātiskā tiesiskā valstī ("Etat de droit" jeb "Rechtsstaat") visām trim valsts varām ir jārīkojas, pamatojoties uz likumu un ievērojot tajā noteiktos ierobežojumus. Dalībvalstu atbildes uz anketas jautājumiem liecina, ka visas dalībvalstis atzīst šos pamatprincipus.
7. Demokrātiskā sabiedrībā likumdevēja pienākums ir izstrādāt tiesisko regulējumu, kurā un saskaņā ar kuru sabiedrība dzīvo. Izpildvara ir atbildīga par sabiedrības pārvaldību (ciktāl valsts aģentiem tā ir jāveic) saskaņā ar likumdevēja noteikto tiesisko regulējumu. Tiesu varas uzdevums ir spriest starp sabiedrības locekļiem un valsti un starp pašiem sabiedrības locekļiem. Bieži vien tiesu vara tiek aicināta spriest arī par attiecībām starp divām vai pat visām trim valsts varām¹⁴. Tas viss ir jā dara saskaņā ar tiesiskuma principu. Neatkarīga un efektīva tiesu sistēma ir tiesiskuma stūrakmens⁽¹⁵⁾. Tāpēc jebkuras neatkarīgas un efektīvas tiesu sistēmas mērķim ir jābūt nodrošināt taisnīgu, objektīvu juridisko strīdu izskatīšanu, tādējādi aizsargājot visu to personu tiesības un brīvības, kuras meklē tiesu. Lai sasniegtu šo mērķi, jebkurā konkrētā lietā tiesai taisnīgā procedūrā ir jānoskaidro attiecīgie fakti, jāpiemēro likums un jānodrošina efektīvi tiesiskās aizsardzības līdzekļi. Krimināllietās tiesu sistēmai ir jābūt objektīvai un

¹⁰ Papildus CCJE darba grupas locekļiem seminārā piedalījās profesors Robert Hazell (Konstitūcijas nodaļa, Londonas Universitātes koledža, Londona, Apvienotā Karaliste), Andrew Drzemczewski (Eiropas Padomes Parlamentārās asamblejas sekretariāta Juridisko lietu un cilvēktiesību nodaļas vadītājs), Anna Maria Telvis un Ann Speck (Cilvēktiesību asociācija) un Ziya Tanyar (Eiropas Padomes Venēcijas komisijas sekretariāts).

¹¹ Profesora Jørn Øyrehaugen Sunde (Bergenā Universitāte), Hanne Sophie Greve (Gulatingas Apelācijas tiesas priekšsēdētāja, bijusī Eiropas Cilvēktiesību tiesas tiesnese) un Ingjerd Thune (Norvēģijas Tiesnešu asociācijas priekšsēdētāja) ieguldījums.

¹² Skatīt CCJE Atzinumu Nr. 3(2002), 16. punkts.

¹³ Sk. CCJE Atzinumu Nr. 1(2001), 11. punkts; sk. arī CCJE Tiesnešu hartu 2010), 1. punkts.

¹⁴ CCJE atzīst, ka šo pēdējo uzdevumu dažkārt veic konstitucionālā tiesa un ka dažās sistēmās konstitucionālās tiesas ne vienmēr tiek uzskatītas par tiesu varas sastāvdaļu.

¹⁵ Skatīt Eiropas Padomes ģenerālsekretāra ziņojumu (2014), 22. lpp.

patstāvīgi izlemt, vai un kā konkrētas darbības ir pelnījušas sodu¹⁶. Mūsdienu demokrātiskās valstīs neatkarīga tiesu vara nodrošinās, ka valdības var saukt pie atbildības par to rīcību, kas ir tiesiski pamatota, un būs atbildīga par to, lai pienācīgi pieņemtie likumi tiktu pareizi piemēroti. Lielākā vai mazākā mērā (atkarībā no konkrētās valsts konstitucionālās iekārtas) tiesu vara arī nodrošina, ka likumi atbilst attiecīgajiem konstitucionālajiem noteikumiem vai augstāka juridiska spēka tiesību aktiem, piemēram, Eiropas Savienības tiesību aktiem¹⁷.

8. Eiropas Padomes dalībvalstu ļoti atšķirīgā vēsture, kultūra un juridiskās tradīcijas ir radījušas dažādus konstitucionālo struktūru "modeļus", kas daudzos gadījumos pastāvīgi attīstās. Globalizācija un starptautisko un Eiropas organizāciju pieaugošā ietekme rada nepieciešamību mainīt atsevišķu dalībvalstu konstitucionālās struktūras. Īpaši daudz cilvēktiesību aizsardzības un tiesu neatkarības veicināšanā ir paveikuši ECT lēmumi, un tie ir ietekmējuši dalībvalstu konstitūcijas. Tomēr visas šīs ietekmes ir radījušas arī spriedzi attiecībās starp trim valsts varām, jo īpaši attiecībās starp tiesu varu un pārējām divām varām.
9. Principā visām trim demokrātiskās valsts varām būtu jābūt savstarpēji papildinošām, nevienai no tām nebūtu "augstākajai" vai dominējošai pār citām⁽¹⁸⁾. Demokrātiskā valstī galu galā visaugstākā ir tautas griba, kas izteikta pienācīgā demokrātiskā procesā (tautas suverenitāte). Tāpat ir maldīgi iedomāties, ka kāda no trim valsts varām darboties pilnīgi atrauti no pārējām. Šīs trīs varas ir atkarīgas viena no otras, lai nodrošinātu demokrātiskā sabiedrībā nepieciešamo sabiedrisko pakalpojumu kopumu. Tādējādi, lai gan likumdevējs nodrošina tiesisko regulējumu, tiesu vara ir tā, kurai tas jāinterpretē un jāpiemēro ar saviem lēmumiem, un izpildvara bieži ir atbildīga par tiesas lēmumu izpildi sabiedrības interesēs⁽¹⁹⁾. Šādā veidā šīs trīs varas darbojas savstarpējas atkarības jeb konverģences un diverģences attiecībās. Līdz ar to nekad nevar būt pilnīga "varas dalīšana"²⁰. Drīzāk visas trīs valsts varas darbojas kā kontroles un līdzsvara sistēmas katru no tām sauc pie atbildības visas sabiedrības interesēs. Tāpēc ir jāpieņem, ka demokrātijā starp valsts varām ir neizbēgama zināma spriedze. Ja pastāv šāda "radoša spriedze", tas liecina par to, ka katra vara nodrošina nepieciešamo kontroli pārējām varām un tādējādi palīdz uzturēt pienācīgu līdzsvaru. Ja šādas spriedzes starp trim varām nebūtu, varētu rasties aizdomas, ka viena vai divas varas ir pārstājušas prasīt no pārējām atbildību visas sabiedrības vārdā un tādējādi viena vai vairākas varas ir ieguvušas dominanci pār pārējām. Tādējādi spriedze starp tiesu varu un abām pārējām valsts varām nav obligāti jāuzskata par draudu tiesu varai vai tās neatkarībai, bet drīzāk par pazīmi tam, ka tiesu vara pilda savu konstitucionālo pienākumu - prasīt pārējo varu atbildību visas sabiedrības vārdā.

III. Tiesu varas neatkarība un varas dalīšana.

10. Tiesu varai jābūt neatkarīgai, lai tā varētu pildīt savu lomu attiecībā pret citām valsts varām, sabiedrību kopumā un tiesvedības pusēm²¹. Tiesnešu neatkarība nav prerogātīva vai privilēģija, kas piešķirta viņu pašu interesēs, bet gan tiesiskuma un visu to, kas meklē un gaida taisnīgumu, interesēs. Tiesnešu neatkarība ir līdzeklis, ar kura palīdzību tiek nodrošināta tiesnešu objektivitāte. Tāpēc tā ir priekšnoteikums, lai garantētu, ka visiem pilsoņiem (un citām valsts varām) būs vienlīdzīga tiesas priekšā²². Tiesu neatkarība ir

¹⁶ Sk. arī par tiesu varas funkcijām: Garapon, Perdriolle, Bernabé, Synthèse du rapport de l'HEJ La prudence et l'autorité: L'office du juge au XXIe siècle (2013).

¹⁷ Sk. CCJE Atzinumu Nr. 1(2001), 11. punkts.

¹⁸ Aleksandrs Hamiltons (Alexander Hamilton) 78. nodaļā "Federalist 78" raksturoja tiesu varu kā vismazāk bīstamo no trim varām, jo tai "nav ietekmes ne uz zobenu, ne maku". Var teikt, ka tai nav ne VĒLES, ne VĒLES, bet tikai sprieduma; un galu galā ir atkarīga no izpildvaras palīdzības pat attiecībā uz tās spriedumu efektivitāti". Hamiltona viedoklis, iespējams, neatspoguļo tiesu varas reālo situāciju attiecībā uz izpildvaras vai pat likumdošanas varu 21.(1) gadsimta Eiropā.

¹⁹ Skatīt CCJE Atzinumu Nr. 13(2010) par tiesnešu lomu tiesas nolēmumu izpildē.

²⁰ Skatīt Aharon Barak, "The Judge in a Democracy" (Princeton Press 2008), 2. nodaļa.

²¹ Sk. CCJE Atzinuma Nr. 1(2001) 11., 12. punktu.

²² Skatīt CCJE Nr. 3(2002), 9. punkts.

neatņemams tās pienākuma taisnīgi izlemt lietas elements²³. Tikai neatkarīga tiesu vara var efektīvi īstenot visu sabiedrības locekļu tiesības, jo īpaši to grupu tiesības, kuras ir neaizsargātas vai nepopulāras⁽²⁴⁾. Tādējādi neatkarība ir pamatprasība, kas ļauj tiesu varai aizsargāt demokrātiju un cilvēktiesības²⁵.

11. Varas dalīšanas princips pats par sevi ir tiesu neatkarības garantija²⁶. Tomēr, neraugoties uz bieži pausto tiesu neatkarības nozīmi, ir jānorāda, ka neviens - tostarp tiesu vara - nevar būt pilnīgi neatkarīgs no visām ietekmēm, jo īpaši no sociālajām un kultūras ietekmēm sabiedrībā, kurā tā darbojas. Galu galā: "Neviens cilvēks nav sala, kas būtu tikai pats sev"²⁷. Neviena tiesu vara - tāpat kā jebkura vara demokrātiskā valstī - nav pilnīgi neatkarīga. Tiesu vara ir atkarīga no citiem, lai nodrošinātu resursus un pakalpojumus, jo īpaši no likumdevēja, lai nodrošinātu finanses un tiesisko regulējumu, kas tai ir jāinterpretē un jāpiemēro. Lai gan tiesu varai ir uzticēts uzdevums izlemt lietas saskaņā ar likumu, sabiedrība paļaujas uz izpildvaru, lai izpildītu tiesu lēmumus. Trūkumi tiesu nolēmumu izpildē grauj tiesu varu un apšaubā varas dalīšanu⁽²⁸⁾. Lai gan visas trīs varas ir kopīgi atbildīgas par to, lai nodrošinātu pienācīgu nošķirtību, ne šis princips, ne tiesu neatkarības princips nedrīkst izslēgt dialogu starp valsts varām. Drīzāk ir būtiski nepieciešams, lai to starpā notiktu cieņpilna diskusija, kurā tiktu ņemta vērā gan nepieciešamā nošķirtība, gan arī nepieciešamā varas savstarpējā atkarība. Tomēr joprojām ir ļoti svarīgi, lai tiesu vara būtu brīva no nepiemērotām saiknēm ar citām valsts varām un no to pārmērīgas ietekmes²⁹.

IV. Tiesu varas leģitimitāte un tās elementi

A. Leģitimitātes nozīme

12. Visas trīs valsts varas īsteno ievērojamas pilnvaras. Likumdevēja vara izstrādā likumus un piešķir valsts budžetu. Izpildvara īsteno varu, pat līdz pat fiziska spēka pielietošanai (saskaņā ar likumu), lai atbalstītu un īstenotu valsts likumus. Tiesu vara ne tikai izlemj jautājumus, kas ir būtiski svarīgi atsevišķiem pilsoņiem un sabiedrībai kopumā, bet arī ar saviem spriedumiem un nolēmumiem ietekmē pat ikviena indivīda parastās lietas, kurš vērsas pēc tiesas palīdzības. Lai to paveiktu, tiesnešiem ir piešķirtas ļoti pilnvaras un pilnvaras. Šāda vara un pilnvaras tiek īstenotas sabiedrības vārdā. Līdz ar to sabiedrībai un citām valsts varām ir tiesības būt pārliecinātām, ka visiem tiem, kam piešķirtas šīs pilnvaras un pilnvaras (t. i., tiesnešiem individuāli un kolektīvi), ir likumīgs pamats tās īstenot visas sabiedrības vārdā. Visās modernajās demokrātiskajās valstīs vismaz vienu likumdevēja institūciju tieši ievēl valsts pilsoņi. Argumentam, ka likumdevējiem un izpildvarai, kas tiek iecelti (tieši vai netieši) ar ievēlētu pārstāvju starpniecību, tādējādi ir jābūt "demokrātiski leģitīmiem", ir savs spēks. Pilnīgi vietā ir jautāt: no kurienes tiesu vara iegūst savu "leģitimitāti"?

B. Dažādi tiesu varas leģitimitātes elementi

---

²³ Piemēram, visiem Anglijas un Velsas tiesnešiem, tos iecelot amatā, ir jāapsolās iztiesāt lietas "saskaņā ar šīs karalistes likumiem un paražām, bez bailēm vai labvēlības, bez simpātijām vai ļaunprātības".

²⁴ Skatīt, piemēram, ECT spriedumus šādās lietās: *Orsus pret Korāciju*, 16.03.2010. 15766/03 - 147. punkts; *Sejdić un Finci pret Bosniju un Hercegovinu*, 22.12.2009. - 27996/06 un 34836/06 - 43. punkts; *Muñoz Díaz pret Spāniju*, 08.12.2009. - 49151/07 - 61. punkts, *D.H. un citi pret Ukrainu*, 23.11.2007. - 57325/00 - 176. punkts; *Gorzelik pret Poliju*, 17.2.2004. - 44158/98, 89.-90. punkts, *Besarābijas Metropolijas baznīca pret Moldovu*, 13.12.2001. - 45701/99 - 116. punkts, *Sidiropoulos*.

v. *Griekija*, 10.07.1998. - 26695/95 - 41. punkts, sk. par minoritāšu aizsardzību tiesā: *Sandalow*, Judicial Protection of Minorities, Mich. L. Rev. 75 (1977) 1162; *Cover*, The Origins of Judicial Activism in the Protection of Minorities, Yale Law School Legal Repository (1982).

²⁵ Skatīt spriedumu *lietā Volkov pret Ukrainu*, 09.01.2013. - 21722/11, 199. punkts.

²⁶ Skatīt arī Eiropas Padomes ģenerālsēkretāra ziņojumu (2014), 22. lpp.

²⁷ Angļu dzejnieks Džons Donns savā Meditācijā XVII.

²⁸ Sk. Eiropas Padomes ģenerālsēkretāra ziņojumu (2015), 14., 17., 27. lpp., sk. arī CCJE Atzinumu Nr. 13(2010) par tiesnešu lomu tiesas lēmumu izpildē.

²⁹ Sk. CCJE Atzinumu Nr. 1(2001), 11. punkts.

(1) Tiesu vara kopumā

13. Tiesu vara ir izveidota kā demokrātisku un tiesisku valstu konstitucionālā regulējuma sastāvdaļa. Tāpēc pēc definīcijas, ja šādas valsts konstitucionālā sistēma ir leģitīma, tad tiesu varas pamats kā šīs konstitūcijas daļa ir tikpat leģitīma un tikpat nepieciešama demokrātiskas valsts sastāvdaļa kā abas pārējās varas sastāvdaļas³⁰. Visās dalībvalstīs ir kāda konstitūcijas forma, kas dažādos veidos (piemēram, ar ilgstošu paražu vai tautas balsojumu) ir pieņemta kā leģitīms valsts pamats. Visu dalībvalstu konstitūcijās ir atzīta un izveidota (tieši vai netieši) tiesu varas loma, kuras uzdevums ir uzturēt tiesiskumu un izlemt lietas, piemērojot likumu saskaņā ar tiesību aktiem un tiesu praksi. Tādējādi fakts, ka konstitūcija izveido tiesu varu, lai pildītu šo lomu, pats par sevi piešķir leģitimitāti tiesu varai kopumā. Lemjot lietas, katrs tiesnesis īsteno savas pilnvaras kā tiesu varas daļa. Tādējādi pats fakts, ka tiesu vara ir valsts konstitūcijas sastāvdaļa, nodrošina leģitimitāti ne tikai tiesu varai kopumā, bet arī katram atsevišķam tiesnesim.

(2) Atsevišķu tiesnešu konstitucionālā vai formālā leģitimitāte

14. Lai veiktu konstitūcijā noteiktās tiesu funkcijas, katrs tiesnesis ir jāieceļ amatā, tādējādi kļūstot par tiesu varas sastāvdaļu. Katrs tiesnesis, kas iecelts saskaņā ar konstitūciju un citiem piemērojamiem noteikumiem, tādējādi iegūst savas konstitucionālās pilnvaras un leģitimitāti. No šīs iecelšanas saskaņā ar konstitūciju un tiesību normām izriet, ka individuāliem tiesnešiem tādējādi tiek piešķirtas pilnvaras un atbilstošas pilnvaras piemērot likumdevēja radīto vai citu tiesnešu formulēto likumu. Leģitimitāte, kas individuālam tiesnesim piešķirta, viņu ieceļot amatā saskaņā ar konkrētās valsts konstitūciju un citām tiesību normām, veido individuāla tiesneša "konstitucionālo vai formālo leģitimitāti".
15. CCJE ir norādījusi uz atšķirīgajām tiesnešu iecelšanas metodēm Eiropas Padomes dalībvalstīs³¹. Tās ir, piemēram, iecelšana, ko veic Tieslietu padome vai cita neatkarīga struktūra, parlamenta vēlēšanas un izpildvaras iecelšana. CCJE ir norādījusi, ka katrai sistēmai ir gan priekšrocības, gan trūkumi³². Var apgalvot, iecelšana, balsojot parlamentā un mazākā mērā - izpildvarā, var tikt uzskatīta par tādu, kas piešķir papildu demokrātisko leģitimitāti⁽³³⁾, lai gan šīs iecelšanas metodes ir saistītas ar politizācijas risku un atkarību no šīm citām pilnvarām³⁴. Lai novērstu šos riskus, CCJE ir ieteikusi, ka ikvienam lēmumam, kas attiecas uz tiesneša iecelšanu amatā vai karjeru, būtu jābalstās uz objektīviem kritērijiem, un tas būtu jāpieņem neatkarīgai iestādei vai jāgarantē, ka tas tiek pieņemts, pamatojoties tikai uz šādiem kritērijiem³⁵. CCJE ir arī ieteikusi, lai lēmumos par tiesnešu iecelšanu amatā vai paaugstināšanu amatā piedalītos neatkarīga iestāde, kurā būtu būtiska pārstāvība un kuru demokrātiski izvēlētos citi tiesneši³⁶. Atsevišķu tiesnešu konstitucionālā leģitimitāte, kuriem ir drošība par

³⁰ Sk. CCJE Atzinumu Nr. 1(2001), 11. punkts; sk. arī CCJE Tiesnešu hartu 2010), 1. punkts.

³¹ Sk. CCJE Atzinumu Nr. 1(2001), 19.-23. punkts; sk. arī Venēcijas komisija, Tiesnešu iecelšana, 2007, 9.-17. punkts.

³² Skatīt CCJE Atzinumu Nr. 1(2001), 33. punkts.

³³ Sk., piemēram,; Fabian Wittreck, Die Verwaltung der Dritten Gewalt, Mohr-Siebeck, Tübingen, 2006. Viņš apgalvo, ka visu valsts amatpersonu leģitimitāte galu galā izriet no "tautas gribas" (Vācijas Konstitūcijas 20. panta 2. punkts). Līdzīgu argumentu var izmantot arī attiecībā uz citām konstitūcijām. Sk., piemēram, Konstitūcijas 1. panta 2. punktu. Francijas konstitūcijā integrētās 1789. gada Cilvēka un pilsoņa tiesību deklarācijas 3. pantu: "Jebkuras suverenitātes princips pirmām kārtām slēpjas nācijā" ("Le principe de toute Souveraineté réside essentiellement dans la Nation").

³⁴ Sk. CCJE Atzinumu Nr. 1(2001), para. 33.

³⁵ Skatīt CCJE Atzinumu Nr. 1(2001), 37. punkts.

³⁶ Sk. CCJE Atzinumu Nr. 1(2001), 45. punkts, 4. apsvērums; Atzinumu Nr. 10(2007), 48.-51. punkts. Saskaņā ar ECT judikatūru likumdevēja un izpildvaras iecelšana tiesnešu amatā ir pieļaujama, ja vien ieceltie tiesneši, pildot tiesneša lomu, ir brīvi no ietekmes vai spiediena. Sk: *Flux pret Moldovu*, 3.7.2007. - 31001/03, 27. punkts. Varas dalīšanas jēdzienu un tā nozīmi tiesnešu iecelšanā ir aplūkojusi arī ECT: sk. 9.1.2013. spriedumu lietā *Volkov pret Ukrainu* - 21722/11 - 109. punkts un 18.7.2013. spriedumu lietā *Maktouf un Damjanovic pret Bosniju un Hercegovinu* - 34179/08 - 49. punkts. Venēcijas komisija uzskata, ka ierindas tiesnešu iecelšana ar parlamenta balsojumu ir neatbilstoša (Venēcijas komisija, Tiesnešu iecelšana, 2007, 12. punkts), un iesaka iecelt tiesnešus ar tiesu iestāžu padomes starpniecību, kuras ievērojamo locekļu skaitu vai vairākumu ievēlē tiesu iestādes: Venēcijas komisija, Tiesnešu iecelšana, 2007, 29. punkts.

tiesiskumu nedrīkst apdraudēt likumdošanas vai izpildvaras pasākumi, kas ieviesti politiskās varas maiņas rezultātā.

(3) Atsevišķu tiesnešu funkcionālā leģitimitāte

16. Tiesnešu iecelšana amatā saskaņā ar valsts konstitūciju un likumiem, tiesnešu konstitucionālās lomas īstenošana, izlemjot lietas saskaņā ar likumdevēja izstrādāto tiesisko regulējumu, un nepieciešamība katram tiesnesim apņemties strādāt saskaņā ar noteiktajiem tiesiskās uzvedības noteikumiem - tas viss nodrošina tiesneša sākotnējo leģitimitāti. Taču leģitimitāte nevar apstāties tikai pie tā. Kā CCJE jau iepriekš norādījusi, sabiedrības uzticēšanās tiesu varai un cieņa pret to ir tiesu sistēmas efektivitātes garantija³⁷. Lai pastāvīgi sasniegtu un saglabātu leģitimitāti, katrs tiesnesis un tiesu sistēma kopumā to var panākt tikai tad, ja iegūst un saglabā sabiedrības uzticību. Šo otro leģitimitātes veidu var saukt par "funkcionālo leģitimitāti".
17. "Funkcionālā leģitimitāte" ir jāiegūst ar iespējami kvalitatīvu darbu, kas atbilst augstiem ētikas standartiem. Savos iepriekšējos atzinumos CCJE ir aplūkojusi dažādus laba tiesu darba aspektus un veidus, kā sabiedrības interesēs uzturēt un uzlabot tiesu sistēmu kvalitāti un efektivitāti. Tādējādi CCJE ir sniegusi atzinumus par dažādiem līdzekļiem, kā to panākt, t. i., par tiesnešu sākotnējo apmācību un apmācību darba vietā³⁸, taisnīgu tiesu saprātīgā termiņā³⁹, starptautisko un Eiropas tiesību efektīvu piemērošanu⁴⁰, tiesu iestāžu padomēm sabiedrības labā⁴¹, tiesu nolēmumu kvalitāti⁴², tiesu nolēmumu efektīvu izpildi⁴³, informācijas tehnoloģijām⁴⁴, tiesnešu specializāciju⁴⁵ un tiesnešu novērtēšanu⁽⁴⁶⁾. CCJE ir norādījusi, ka, lai sniegtu kvalitatīvus tiesu pakalpojumus, tiesu iestādēm ir pienācīgi jāsadarbojas arī ar prokuroriem⁴⁷ un advokātiem⁽⁴⁸⁾. Piemērojot šos principus, atsevišķiem tiesnešiem un tādējādi arī tiesu sistēmai kopumā būtu jāsasniedz vispārējais mērķis - sniegt pēc iespējas kvalitatīvākus spriedumus saskaņā ar augstiem ētikas standartiem. Atsevišķi tiesneši un tiesu vara kopumā saglabās leģitimitāti un pilsoņu cieņu, pateicoties to darba efektivitātei un kvalitātei.
18. Tiesnešiem ir jāpilda savi pienākumi saskaņā ar disciplināriem un procesuāliem noteikumiem⁴⁹ un (acīmredzot) krimināllikuma noteikumiem. Tiesneša pilnvaras ir saistītas ar patiesības, taisnīguma, godīguma un brīvības vērtībām. Tāpēc tiesnešiem ir jāpilda savi pienākumi saskaņā ar visaugstākajiem profesionālās ētikas standartiem⁽⁵⁰⁾. Atzinumā Nr. 3 (2002) CCJE ir aplūkoti šādi profesionālās uzvedības standarti un principi⁵¹. Darbs saskaņā ar šiem principiem palīdz nodrošināt atsevišķu tiesnešu, kas ir daļa no tiesu varas kopumā, leģitimitāti.
19. Tāpat kā visām citām varām, arī tiesu varai ir uzticība un pašāvērtība, sabiedrībai un citām valsts varām⁵². Tāpēc turpmāk ir nepieciešams izpētīt, kāpēc un kā tiesu varai un atsevišķiem tiesnešiem ir jābūt atbildīgiem sabiedrībai.

V. Tiesu varas pārskatbildība

³⁷ Sk. CCJE Atzinumu Nr. 3(2002), 22. punkts.

³⁸ Sk. CCJE atzinumu Nr. 4(2003).

³⁹ Sk. CCJE atzinumu Nr. 6(2004).

⁴⁰ Sk. CCJE atzinumu Nr. 9(2006).

⁴¹ Skatīt CCJE atzinumu Nr. 10(2007).

⁴² Sk. CCJE atzinumu Nr. 11(2008).

⁴³ Sk. CCJE atzinumu Nr. 13(2010).

⁴⁴ Sk. CCJE atzinumu Nr. 14(2011).

⁴⁵ Sk. CCJE atzinumu Nr. 15(2012).

⁴⁶ Skatīt CCJE atzinumu Nr. 17(2014).

⁴⁷ Sk. CCJE atzinumu Nr. 12(2009).

⁴⁸ Sk. CCJE atzinumu Nr. 16(2013).

⁴⁹ Viens no nepieciešamā procesuālā noteikuma piemēriem ir nepieciešamība tiesnesim atstatīt sevi, ja var rasties faktiski vai šķietams interešu konflikts.

⁵⁰ Sk. CCJE Atzinumu Nr. 3(2002), 8. punkts.

⁵¹ Sk. arī EP ģenerālsekretāra ziņojumu (2015), 9. lpp.

⁵² Savā 2013.-2014. gada ziņojumā EN CJ ir paskaidrojusi, ka tiesu vara, kas pretendē uz neatkarību, bet atsakās atskaitīties sabiedrībai, nebauda sabiedrības uzticību. Skatīt EN TK 2013-2014 gada ziņojumu, 4. lpp.

A. Kāpēc pārskatbildība ir svarīga?

20. Pēdējos gados valsts dienesti ir kļuvuši atvērtāki un ir pieņēmuši, ka tiem ir jāsniedz pilnīgāki paskaidrojumi par savu darbu sabiedrībai, kurai tie kalpo. Tā rezultātā visā sabiedriskajā dzīvē aizvien lielāku nozīmi iegūst jēdziens "atskaitīšanās sabiedrībai"⁵³. Publiska iestāde būs "atbildīga", ja tā sniegs paskaidrojumus par savu darbību un, kas ir vienlīdz svarīgi, publiskā iestāde uzņemsies atbildību par to. Šī "atbildība" tiesu varai ir tikpat būtiska kā citām valsts varām, jo tā, tāpat kā citas valsts varas, ir izveidota, lai kalpotu sabiedrībai⁵⁴. Turklāt, ja tiek ievērots rūpīgs līdzsvars, abi principi - tiesu neatkarība un atbildība - nav nesavienojami pretpoli. Tiesu sistēmas kontekstā "atbildīgs" ir jāsaprot kā prasība atskaitīties, tas ir, sniegt pamatojumu un paskaidrot lēmumus un rīcību saistībā ar lietām, kas tiesnešiem ir jāizlemj. "Atbildīgs" nenozīmē, ka tiesu vara ir atbildīga vai pakļauta kādai citai valsts varai, jo tādējādi tiktu nodota tās konstitucionālā loma būt neatkarīgai cilvēku institūcijai, kuras uzdevums ir izlemt lietas objektīvi un saskaņā ar likumu. Ja tiesu vara būtu "atbildīga" citai valsts varai tādā nozīmē, ka tā būtu atbildīga vai pakļauta tai, tad gadījumos, kad lietas skar šīs citas valsts varas, tiesu vara nevarētu pildīt savu konstitucionālo lomu, kā norādīts iepriekš.
21. Tiesu vara (tāpat kā abas pārējās valsts varas) sniedz sabiedriskus pakalpojumus. Tas ir aksiomātiski, ka tai ir jāatskaitās (iepriekš izskaidrotajā nozīmē) sabiedrībai, kurai tā kalpo. Tiesu vara ir jāsteno tiesiskuma un to cilvēku interesēs, kuri meklē un gaida taisnīgumu⁽⁵⁵⁾. Tāpēc tiesu varai ir pienākums parādīt citām valsts varām un sabiedrībai kopumā, kā tiek izmantotas tās pilnvaras, autoritāte un neatkarība⁵⁶. Tiesu lietotāji arvien vairāk pieprasa efektīvāku tiesu sistēmu. Labāka piekļuve tiesām tiek uzskatīta par arvien svarīgāku⁵⁷. Efektivitāte un pieejamība ir "atbildības" pierādīšanas aspekti. CCJE šīs tendences ir atzinusi jau agrāk. Nosakot, ka tiesu sistēmām demokrātiskā sistēmā ir jānodrošina visaugstākās kvalitātes un pienācīgas pārskatbildības tiesiskums, CCJE ir uzsvērusi vienu no aspektiem, kā nodrošināt tiesu "pārskatbildību" pret sabiedrību kopumā⁽⁵⁸⁾.
22. Ir vēl citi iemesli, kāpēc tiesu varai būtu jāatskaitās pārējām valsts varām iepriekš minētajā nozīmē. Pirmkārt, likumdevējs ir tas, kurš rada tiesisko regulējumu, ko piemēro tiesu vara. Tāpēc likumdevējam ir tiesības uz to, lai lēmumos pienācīgi formulētos pamatojumos būtu norādīts, kā tiesu vara interpretē un piemēro tā pieņemtos tiesību aktus. Otrkārt, lai pildītu savus pienākumus pret sabiedrību, tiesu vara saņem finanšu resursus no likumdevēja un daudzās dalībvalstīs arī no izpildvaras lēmumiem. Kā CCJE jau iepriekš ir uzsvērusi, Eiropas Padomes vispārējie principi un standarti uzliek dalībvalstīm pienākumu darīt pieejamus finanšu resursus, kas atbilst dažādu tiesu sistēmu vajadzībām⁵⁹. No atbildēm uz CCJE anketas jautājumiem ir redzams, ka tiesu iestāžu administratīvā un finansiālā autonomija dalībvalstīs ir ļoti atšķirīga. CCJE ir ieteikusi palielināt tiesu administratīvo un finansiālo autonomiju, lai aizsargātu tiesu neatkarību⁶⁰. Tomēr neatkarīgi no tā, kā konkrētā valstī ir organizēta tiesu sistēmas budžeta un administratīvā pārvaldība, tiesu sistēmas resursus piešķir parlaments, un tie galu galā nāk no nodokļu maksātājiem - pilsoņiem. Tādējādi, tāpat kā likumdevējs un izpildvara atskaitās par to, kā tie piešķir resursus, arī tiesu varai ir jāatskaitās sabiedrībai par to, kā tiek izmantoti tai piešķirtie finanšu resursi.

⁵³ Skatīt diskusiju par tiesu iestāžu atbildību: Graham Gee, Robert Hazell, Kate Malleson un Patrick o'Brien "The Politics of Judicial Independence in the UK's Changing Constitution", Cambridge University Press, 2015, 16.-22. lpp.

⁵⁴ Sk. par labas pārvaldības un tiesu sistēmas nozīmi CCJE atzinumā Nr. 7(2005), CCJE atzinumā Nr. 10(2007) un CCJE atzinumā Nr. 14(2011).

⁵⁵ Sk. CCJE Atzinuma Nr. 1(2001), 11. punkts; Atzinuma Nr. 10(2007), 9. punkts.

⁵⁶ Sk. ENCJ 2013.-2014. gada ziņojumu, 13. lpp.

⁵⁷ Skatīt CCJE Atzinumu Nr. 6(2004), 1. punkts.

⁵⁸ Sk. CCJE Atzinumu Nr. 17(2014), 23. punkts.

⁵⁹ Sk. Ieteikuma CM/Rec(2010)12 32. punktu un CCJE Atzinuma Nr. 2(2001) 4. punktu; Atzinuma Nr. 10(2007) 37. punktu; Atzinuma Nr. 17(2014) 35. punktu.

⁶⁰ Skatīt CCJE Atzinuma Nr. 2(2001) 14. punktu un Atzinuma Nr. 10(2007) 12. punktu.

tērē, pildot savus pienākumus pret sabiedrību⁶¹.

B. Kā tiek pārskatbildība?

(1) Par ko būtu jāatskaitās tiesu varai?

23. Tiesiskuma mērķis ir atrisināt strīdus, un, pieņemot lēmumus, tiesu vara pilda gan "normatīvo", gan "izglītojošo" lomu, sniedzot pilsoņiem atbilstošas norādes, informāciju un pārliecību par tiesību aktiem un to piemērošanu praksē⁽⁶²⁾. Tāpēc tiesu varai, pirmkārt un galvenokārt, ir jābūt atbildīgai ar tiesnešu darbu, izlemjot viņiem iesniegtās lietas, jo īpaši ar viņu lēmumiem un to pamatojumu. Tiesu lēmumiem jābūt pieejamiem kontrolei un pārsūdzībai⁶³. To var saukt par "tiesu pārskatbildību", un tā ir ārkārtīgi svarīga. Saskaņā ar tiesu neatkarības pamatprincipu pārsūdzības sistēma principā ir vienīgais veids, kā var atcelt vai grozīt tiesas lēmumu pēc tā pieņemšanas, un vienīgais veids, kā tiesnešus var saukt pie atbildības par viņu lēmumiem, ja vien viņi nav rīkojušies negodprātīgi.
24. Valstīs, kurās tiesneši ir atbildīgi par tiesu sistēmas pārvaldību (kas dažkārt ietver arī tiesu budžetu), tiesnešiem ir jāatskaitās par savu pārvaldību pārējām valsts iestādēm un sabiedrībai kopumā⁶⁴. Šajā jomā tiesneši, kuriem uzticēta valsts līdzekļu pārvaldība, principā ir tādā pašā situācijā kā jebkura cita valsts iestāde, kas ir atbildīga par nodokļu maksātāju naudas tērēšanu.

(2) Kam tiesneši ir atbildīgi?

25. Atsevišķi tiesneši un tiesu sistēma kopumā ir atbildīga divos līmeņos. Pirmkārt, viņi ir atbildīgi (iepriekš aprakstītajā nozīmē) konkrētām tiesvedības pusēm, kuras meklē taisnīgumu konkrētā tiesas procesā. Otrkārt, viņi ir atbildīgi (tādā pašā nozīmē) pārējiem valsts varas pārstāvjiem un ar to starpniecību arī sabiedrībai kopumā.

(3) Kā tas tiek darīts?

(a) Dažādi pārskatbildības elementi

26. Ir dažādi atbildības veidi. Pirmkārt, kā paskaidrots iepriekš, tiesneši ir atbildīgi par saviem lēmumiem apelācijas procesā ("tiesu atbildība"). Otrkārt, tiesnešiem ir jāstrādā pārredzami. Rīkojot atklātas tiesas sēdes un pasludinot pamatotos spriedumus, kas ir publiski pieejami (izņemot izņēmuma gadījumus), atsevišķi tiesneši paskaidro savu rīcību un pieņemtos lēmumus tiesvedības dalībniekiem, kuri meklē taisnīgumu, tiesnesis par savu rīcību atskaitās arī citiem varas orgāniem valstij un sabiedrībai kopumā. Šo atbildības veidu var raksturot kā "paskaidrojošo atbildību". Treškārt, ja tiesnesis ir veicis neatbilstošas darbības, viņš ir saucams pie atbildības stingrākā veidā, piemēram, piemērojot disciplinārās procedūras un, ja nepieciešams, krimināltiesības. To var saukt par "soda atbildību".

(b) Paskaidrojoša pārskatbildība

(i) Atklātas uzklaušanās un spriedumi

27. Tiesnešu darba pamatprincipi, piemēram, prasība rīkot atklātas tiesas sēdes un pieņemt pamatotos lēmumus, kas ir pieejami sabiedrībai, ir balstīti uz principu, ka tiesnešiem ir jāatskaitās par savu rīcību un lēmumiem. Publiskās sēdēs tiesneši uzklau

⁶¹ Citu valsts varu pienākums ir nodrošināt tiesu varai atbilstošu finansējumu: CCJE Atzinums Nr. 2 (2001).

⁶² Sk. CCJE Atzinumu Nr. 7(2005), 7. punkts.

⁶³ Contini un Mohr "Reconciling independence and accountability un judicial systems", 3 Utrecht Law Review (2007) 26, 31-32, to sauc par "juridisko un tiesu iestāžu atbildību".

⁶⁴ Contini un Mohr "Reconciling independence and accountability un judicial systems", 3 Utrecht Law Review (2007) 26, 33-34, to sauc par "vadības atbildību".

lietas dalībnieku un liecinieku liecības, kā arī advokātu iesniegumus. Tiesneši (parasti) publiski izskaidro tiesību aktus. Sabiedrība var apmeklēt atklātas tiesas sēdes, lai uzzinātu par tiesībām un tiesneša (vai tiesnešu) rīcību attiecībā uz tiesvedībā iesaistītajām pusēm⁶⁵. Šī atklātā procedūra nodrošina taisnīgu tiesu saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. pantu. Turklāt, apmeklējot tiesas sēdes (vai dažās valstīs skatoties tiesas sēdes televīzijā⁶⁶ vai tiešsaistē) un ziņojot par tiesas sēdēm, sabiedrība var labāk izprast tiesas procesu. Šādā veidā arī tiesneši un tiesu vara kopumā tiek saukti pie atbildības. Lai gan formālie procesuālie noteikumi ir svarīgi, lai sabiedrība uzticētos tiesu varai, izšķiroša nozīme ir iedzīvotāju praktiskajai pieredzei, vērojot tiesu varu darbībā, un plašsaziņas līdzekļos publicētās precīzās informācijas pieejamībai par atsevišķu tiesas procesu norisi⁽⁶⁷⁾.

28. Tiesnešiem ir jāpamato savi lēmumi, kas, izņemot izņēmuma gadījumus, ir jādara publiski pieejami. Šādā veidā tiesneši atskaitās par saviem lēmumiem un dod iespēju lietas dalībniekiem un sabiedrībai kopumā saprast un apšaubīt viņu argumentāciju. Tāpēc lēmumiem jābūt viegli saprotamiem, kā CCJE jau ir norādījis⁶⁸. Gadījumā, ja zaudējusī puse nepiekrīt lēmumam, to var pārsūdzēt. Pārsūdzības sistēmas pastāvēšanai (pat draudiem) būtu jānodrošina augsts tiesas lēmumu pieņemšanas standarts, kas tiek pieņemti saprātīgā termiņā. Tas ir pušu un visas sabiedrības interesēs. Gadījumā, ja tiesvedība nav pabeigta saprātīgā termiņā⁽⁶⁹⁾, var izmantot īpašus tiesiskās aizsardzības līdzekļus, vēlams vietējās tiesās vai, ja šādi līdzekļi nav pieejami, Eiropas Cilvēktiesību tiesā. Pēc tam, kad tiesneša pienākums ir izpildīts un lēmums ir pasludināts, sabiedrības intereses prasa, lai tas tiktu ātri un efektīvi izpildīts⁷⁰. Šajā ziņā tiesu vara bieži ir atkarīga no izpildvaras, lai īstenotu savus lēmumus.

(ii) Citi paskaidrojošās atbildības mehānismi

29. Ir vēl vairāki citi veidi, kā tiesu iestādes var saukt pie atbildības par savu darbu un - attiecīgā gadījumā - par to, kā tās pārvalda tiesvedības sistēmu. Šādus līdzekļus citas valsts varas iestādes nekad nedrīkst ļaunprātīgi izmantot, lai iejauktos tiesu iestāžu darbā. Viens no acīmredzamiem līdzekļiem ir ārējie līdzekļi: piemēram, gada pārskati, kas ir pieejami plašai sabiedrībai. Citas ārējās metodes, ar kurām tiesu varu var saukt pie atbildības, ir publiskās revīzijas komitejas revīzijas, inspekciju darbs⁷¹ un izmeklēšana. Vietējā vai valsts līmenī daudzas dalībvalstis ir izveidojušas "ombudus", sabiedriskos vai pilsoņu advokātus vai starpniekus, vai ģenerālinspektorus, kurus ieceļ izpildvara vai parlaments un kuri bieži vien ir ievērojami neatkarīgi. Tie bieži vien darbojas, lai panāktu tiesu iestāžu pārskatatbildību. (Jautājums par to, kā panākt pienācīgu līdzsvaru starp uzskaiti un ārējo iejaukšanos, tiks aplūkots turpmāk VI sadaļā).
30. Otrs veids ir iekšējs - tiesnešu individuālais novērtējums. Lielākajā daļā dalībvalstu tiesneši tiek individuāli novērtēti vienā vai otrā karjeras posmā pēc iecelšanas amatā. Novērtēšana var būt noderīgs līdzeklis, lai panāktu tiesnešu atbildību. Kā skaidro CCJE, tiesnešu darba individuālais novērtējums var palīdzēt iegūt informāciju par atsevišķu tiesnešu spējām un tiesu sistēmas stiprajām un vājajām pusēm. Novērtēšana var palīdzēt noteikt labākos kandidātus paaugstināšanai amatā, tādējādi saglabājot vai pat uzlabojot tiesu sistēmas kvalitāti⁽⁷²⁾. Novērtēšanu nedrīkst ļaunprātīgi izmantot, piemēram, lai izdarītu politisku spiedienu uz tiesnesi vai apšaubītu individuālus spriedumus.

(iii) Diskusija ar citām valsts iestādēm

⁶⁵ Par tiesu attiecībām ar tiesvedības dalībniekiem skatīt CCJE Atzinuma Nr. 7(2005) 24.-26. punktu. Izņēmumus var pieļaut gadījumos, kad to prasa tiesvedības dalībnieku privātuma intereses.

⁶⁶ Sk. par delikāto jautājumu par televīziju tiesas procesā: CCJE Atzinums Nr. 7(2005), 44.-50. punkts.

⁶⁷ Sk. CCJE Atzinumu Nr. 7(2005), 9., 24.-26. punkts; sk. arī Bühlmann un Kunz, "Confidence in the Judiciary: Tiesu sistēmu neatkarības un leģitimitātes salīdzinājums", West European Politics Vo. 34, Nr. 2 (2011) 317, 332.

⁶⁸ Par tiesas lēmumu kvalitāti skatīt CCJE Atzinumu Nr. 11(2008); Atzinuma Nr. 7(2005) 56. punktu.

⁶⁹ Skatīt CCJE atzinumu Nr. 6(2004).

⁷⁰ Sk. CCJE Atzinumu Nr. 13(2010); sk. Eiropas Padomes ģenerālsēkretāra ziņojumu (2015), 14., 17., 27. lpp.

⁷¹ Sk. CCJE Atzinumu Nr. 1(2001), 27. punkts, 69. apsvērums, 10. punkts.

⁷² Sk. CCJE atzinumu Nr. 17(2014).

31. Katra no trim valsts varām ir atkarīga no pārējām divām, lai tās efektīvi darbotos. Lai uzlabotu katras varas efektivitāti un tās sadarbību ar pārējām divām varām, ir ļoti svarīga diskusija starp tām. Ar nosacījumu, ka šādas diskusijas notiek savstarpējas cieņas gaisotnē un tajās īpaši tiek ņemta vērā visu tiesnešu, kas piedalās šādā apmaiņā, neatkarības un objektivitātes saglabāšana⁷³, šīs diskusijas būs izdevīgas visām trim valsts varām⁽⁷⁴⁾. CCJE ir uzsvērusi, svarīgi ir tiesnešiem piedalīties debatēs par valsts tiesu politiku. Turklāt ar tiesnešiem būtu jākonsultējas un tiem aktīvi jāpiedalās jebkuru tiesību aktu sagatavošanā, kas attiecas uz viņu statusu un tiesu sistēmas darbību⁷⁵. Tiesnešu pieredze ir vērtīga arī tad, kad runa ir par jautājumiem, kas nav saistīti ar tiesu politiku. Piemēram, sniedzot liecības parlamentārajās komitejās, tiesu varas pārstāvji (piemēram, tiesu varas augstākā iestāde vai Tieslietu padome) var paust bažas par likumdošanas projektiem un sniegt tiesu varas viedokli dažādiem praktiskiem jautājumiem. Dažas dalībvalstis ziņoja par pozitīvu pieredzi ar šādu apmaiņu⁷⁶. Dažās dalībvalstīs tiesu iestādes iesaistās dialogā ar izpildvaru, kad tiesneši ņem pagaidu atvaļinājumu, lai strādātu tieslietu ministrijas civiltiesību vai krimināltiesību departamentā⁷⁷. Tomēr citās dalībvalstīs tas tiek uzskatīts par tiesu neatkarības pārkāpumu⁷⁸.

(iv) Dialogs ar sabiedrību

32. Kā CCJE jau iepriekš ir norādījusi, dialogam ar sabiedrību - tieši vai ar plašsaziņas līdzekļu starpniecību - ir izšķiroša nozīme, lai uzlabotu iedzīvotāju zināšanas par tiesību aktiem un palielinātu viņu uzticību tiesu varai⁷⁹. Dažās dalībvalstīs tiek uzskatīts, ka neprofesionālu tiesnešu iecelšana nodrošina noderīgu saikni starp tiesu varu un sabiedrību. CCJE savā Atzinumā Nr. 7(2005) par "tiesiskumu un sabiedrību" ieteica, ka tiesu iestādēm un atsevišķām tiesām aktīvi un tieši jāsaazinās ar plašsaziņas līdzekļiem un sabiedrību⁸⁰. Piemēram, tiesām būtu jāuzņemas izglītojoša loma, organizējot skolēnu un studentu apmeklējumus, sniedzot informāciju un aktīvi skaidrojot tiesas lēmumus sabiedrībai un plašsaziņas līdzekļiem, lai uzlabotu izpratni un novērstu pārpratumus⁽⁸¹⁾. Lai gan pastāv risks, sadarbojoties ar plašsaziņas līdzekļiem, tiesas, aktīvi sazinoties un sniedzot skaidrojumus, var palīdzēt izvairīties no nepareizas informācijas sniegšanas sabiedrībai. Tādējādi tiesu iestādes var būt atbildīgas pret sabiedrību un nodrošināt, ka sabiedrības priekšstatī par tiesu sistēmu ir precīzi un atspoguļo tiesnešu centienus. Šādā veidā tiesneši var arī izglītēt sabiedrību par to, ka tiesu sistēmas iespējas ir ierobežotas⁸².

(c) "Sankcionējoša atbildība"

33. Kā CCJE jau iepriekš aplūkoja, visām tiesnešu darbībām ir jāatbilst piemērojamiem profesionālās ētikas principiem, noteiktajiem disciplināriem noteikumiem un - ievērojot nosacījumus, kas saglabā tiesnešu neatkarību un objektivitāti - krimināllikumam. Profesionālās ētikas principi būs nošķirti no to piemērošanas disciplinārām sistēmām⁸³. Ņemot vērā ētikas un integritātes nozīmi sabiedrības uzticībā tiesu varai, tiesnešiem ir jārīkojas godprātīgi gan pildot amata pienākumus, gan privātajā dzīvē⁸⁴ un jāatbild par savu rīcību, ja tā neatbilst pieņemtajām normām. Dažreiz atsevišķu tiesnešu rīcība ir pārāk neparasta, lai ar vienkāršu paskaidrojumu pietiktu. No tā, ka sabiedrība piešķir tiesnešiem tik plašas pilnvaras un uzticību, izriet, ka ir jābūt kādam līdzeklim, lai

⁷³ Skatīt ECT spriedumu lietā *Baka pret Ungāriju*, 27.5.2015., 20261/12, 99.-102. punkts.

⁷⁴ Contini un Mohr "Reconciling independence and accountability in judicial systems", 3 *Utrecht Law Review* (2007) 26, 41-42, atbalstīja "kooperatīvās atbildības" koncepciju.

⁷⁵ Skatīt CCJE atzinumu Nr. 3(2002), 34. punkts; Beļģija un Melnkalne ziņoja par šāda veida apmaiņu.

⁷⁶ Sk. par tiesnešu un parlamenta attiecībām Apvienotajā Karalistē: Graham Gee, Robert Hazell, Kate Malleson un Patrick O'Brien: "The Politics of Judicial Independence in the UK's Changing Constitution", Cambridge University Press, 2015, 92-125. lpp.

⁷⁷ Sk. CCJE Atzinuma Nr. 3(2003) 36. punktu.

⁷⁸ Skatīt Lietuvas Konstitucionālās tiesas 1999. gada 21. decembra lēmumu IV.9.

⁷⁹ Skatīt CCJE atzinumu Nr. 7(2005).

⁸⁰ Skatīt CCJE atzinumu Nr. 7(2005), C.

⁸¹ Sk. CCJE Atzinumu Nr. 7(2005), 7.-23. punkts.

⁸² Sk. CCJE Atzinumu Nr. 7(2005), 27. punkts.

⁸³ Sk. CCJE Atzinuma Nr. 3(2002) 49. punkta iii ieteikumu.

⁸⁴ Sk. CCJE Atzinuma Nr. 3(2002) 50. punkta ii ieteikumu.

saukt tiesnešus pie atbildības un pat atstādināt viņus no amata, ja viņu pārkāpumi ir tik rupji, ka attaisno šādu rīcību⁽⁸⁵⁾. Tas jo īpaši attiecas uz tiesu korupcijas gadījumiem⁽⁸⁶⁾, kas būtiski grauj sabiedrības uzticību tiesu objektivitātei un neatkarībai. Citos tiesnešu amatpārkāpumu gadījumos atkarībā no amatpārkāpuma rakstura būs piemērota kriminālatbildība⁸⁷, civiltiesiskā⁸⁸ vai disciplinārā atbildība⁽⁸⁹⁾.

VI. Kā "leģitimitātes" un "atbildības" prasības ietekmē tiesu varas attiecības ar pārējām divām valsts varām?

34. Likumība un atbildība ir cieši saistītas. Tiesu varai būtu jācenšas saglabāt un pierādīt savu leģitimitāti, atskaitoties sabiedrībai. Galvenie līdzekļi, kā to panākt, ir sniegt pēc iespējas kvalitatīvāku darbu un izskaidrot savu darbību un rīcību citām valsts varām un - gan ar to starpniecību, gan tieši - sabiedrībai kopumā. Kā jau minēts, neviena valsts vara nevar darboties pilnīgi izolēti un neatkarīgi no pārējām divām. Visas varas darbojas savstarpējas atkarības attiecībās. Tādēļ ir ieteicama apmaiņa un dialogs starp tiesu varu un citām valsts varām. Tomēr, lai gan visi iepriekš aprakstītie mehānismi var būt vērtīgi, lai nodrošinātu tiesu varas pārskatatbildību, pastāv arī risks, ka tie var tikt ļaunprātīgi izmantoti.
35. Tiesnešu neatkarības pamatgarantijas, piemēram, amata pilnvaru drošība, iespēja bez tiesneša piekrišanas nemainīt amatu vai atrašanās vietu, iecelšana un paaugstināšana amatā bez politiskas ietekmes, pietiekams atalgojums, kā arī dzīvības un īpašuma drošība⁽⁹⁰⁾ ir priekšnoteikums apmierinošām diskusijām starp trim valsts varām. Ja šādas pamatgarantijas tiek ievērotas, tiesu neatkarība necietīs, bet, gluži pretēji, gūs labumu no lielākas leģitimitātes, kas iegūta, apvienojot apmierinošu tiesu varas konstitucionālo funkciju izpildi un tiesnešu līdzdalību apmaiņā. Gan tiesu neatkarības, gan tiesu leģitimitātes saglabāšana nav automātiska: abas ir pastāvīgi jānopelna⁹¹. Tiesu varas leģitimitāti un neatkarību vislabāk nodrošina teicama darbība. Lai to sasniegtu un izpelnītos sabiedrības cieņu, neatkarīga un atbildīga tiesu vara ir atvērta pamatoti kritikai, mācās no savām kļūdām un tādējādi nepārtraukti uzlabo savu darbu. Tādējādi neatkarība un pārskatatbildība nav pretrunā, bet drīzāk viena otru pastiprina. Tomēr ir svarīgi uzsvērt, ka tiesnesis nav atbildīgs par iepriekšējās valdības vai režīma politiku. Tiesnešus nedrīkst kritizēt vai pakļaut disciplinārajam procesam tikai tāpēc, ka viņi ir piemērojuši iepriekšējā režīma noteiktos tiesību aktus, ja vien viņi nav nepareizi piemērojuši tiesību aktus ļaunprātīgi.
36. Īpaši grūti ir līdzsvarot vajadzību aizsargāt tiesas procesu no izkropļojumiem un spiediena no politiskiem avotiem un vajadzību atklāti apspriest sabiedrībai svarīgus jautājumus, kas saistīti ar tiesvedības īstenošanu. No vienas puses, kā norādīja CCJE, tiesnešiem ir jāpieņem, ka viņi ir sabiedrībā pazīstamas personas, un viņi nedrīkst būt pārāk jutīgi⁽⁹²⁾. Tādējādi, kad tiesneši sadarbojas ar citām valsts varas iestādēm un sabiedrību kopumā, viņiem pašiem jāuzņemas atbildība par savas neatkarības⁹³ un objektivitātes nodrošināšanu. No otras puses, visās attiecībās ar tiesu varu citām valsts varām ir jāievēro tiesu neatkarības un objektivitātes principi. Dialogu starp tiesu varu un citām valsts varām, kā arī ar sabiedrību kopumā var ļaunprātīgi izmantot, lai pārkāptu tiesu neatkarību. Piemēram, nav pieļaujams, ka citas valsts varas kritizē tiesu lēmumus tādā, kas grauj tiesu varu un veicina nepakļaušanos un pat

⁸⁵ Skatīt CCJE Atzinumu Nr. 3(2002), 51. punkts.

⁸⁶ Skatīt Eiropas Padomes ģenerālsekretāra ziņojumu (2015), 24.-25. lpp.; skatīt arī GRECO darbu ceturtajā novērtēšanas kārtā www.coe.int/greco

⁸⁷ Sk. CCJE atzinumu Nr. 3(2002), 52.-54. punkts.

⁸⁸ Sk. CCJE atzinumu Nr. 3(2002), 55.-57. punkts.

⁸⁹ Sk. CCJE Atzinumu Nr. 3(2002), 58.-74. punkts; sk. arī Kijevas ieteikumus, 25.-26. punkts.

⁹⁰ Sk. CCJE Atzinumu Nr. 1(2001); ieteikuma CM/Rec(2010)12 II, V, VI nodaļu; sk. CCJE Tiesnešu hartu (2010), 2.-13. punktu;

⁹¹ Sk. ENCJ 2013.-2014. gada ziņojumu, 4., 9. lpp.

⁹² Skatīt CCJE Atzinumu Nr. 1(2001), 63. punkts.

⁹³ ENTJ ziņojumā tiesnešu izpratne par savu neatkarību raksturota kā "subjektīvās neatkarības" aspekts, ENTJ 2013.-2014. gada ziņojums, 13. lpp., 3.3.2. punkts.

vardarbība pret tiesnešiem⁹⁴. Tāpat nav pieļaujams, ka uz pamatotām kritiskām piezīmēm, ko tiesu varas pārstāvis izsaka pret kādu citu valsts varu (vai tās locekli), pildot tiesneša pienākumus, viena vai otra valsts vara atbild ar atstādināšanu no tiesneša amata⁹⁵. Ir būtiski, lai dialogs starp trim valsts varām un starp tiesu varu un sabiedrību kopumā, kā arī visas veiktās pārbaudes un izmeklēšanas notiktu savstarpējas cieņas gaisotnē. Šos procesus nekad nedrīkst izmantot, lai ietekmētu konkrētu tiesas lēmumu vai veicinātu necieņu vai nepakļaušanos tiesas lēmumiem.

37. Attiecībā uz civiltiesisko, krimināltiesisko un disciplināro atbildību (kas iepriekš tika dēvēta par "soda atbildību") CCJE uzsver, ka galvenajam tiesiskās aizsardzības līdzeklim attiecībā uz tiesu kļūdām, kas nav saistītas ar negodprātību, jābūt pārsūdzības procesam. Turklāt, lai pasargātu tiesnešu neatkarību no nepamatota spiediena, ļoti uzmanīgi jāveido tiesnešu atbildība attiecībā uz kriminālo, civiltiesisko un disciplināratbildību⁹⁶. Tiesību interpretācijas, pierādījumu izvērtēšanas un faktu novērtēšanas uzdevumi, ko tiesnesis veic, lai izlemtu lietas, nedrīkstētu būt par pamatu tiesneša civiltiesiskai vai disciplinārai atbildībai, izņemot ļaunprātības, tīšas neizpildes vai, iespējams, rupjas nolaidības gadījumus⁽⁹⁷⁾. Turklāt gadījumā, ja valstij ir nācies izmaksāt kompensāciju kādai pusei sakarā ar nepilnīgu tiesas spriešanu, tikai valstij, nevis tiesvedības dalībniekam, vajadzētu būt tiesīgai tiesas ceļā noteikt tiesneša civiltiesisko atbildību⁽⁹⁸⁾.
38. Ir atzīts, ka dalībvalstu konstitucionālās struktūras ievērojami atšķiras, kā rezultātā atsevišķu valstu pieredze attiecībā uz šo trīs pilnvaru mijiedarbību ir ļoti atšķirīga. Tomēr katra valsts var mācīties no citu valstu pieredzes. Var ne tikai dalīties ar labāko praksi; pirmkārt un galvenokārt starptautiskā apmaiņa var palīdzēt izprast kopīgās problēmas un principus. Tādējādi ar visu dalībvalstu pieredzi un praksi būtu jāapmainās starptautiskajās un Eiropas iestādēs, tostarp jo īpaši Eiropas Padomes struktūrās.

VII. Nepieciešamība pēc atturības trīs lielvaru attiecībās

39. Kā jau tika minēts, šīs trīs varas darbojas savstarpējās attiecībās, kas ir savstarpēji atkarīgas. Šajā ziņā nekad nevar būt pilnīga "pilnvaru nodalīšana". Tomēr, lai panāktu pienācīgu līdzsvaru starp trim valsts varām, katrai varai attiecībās ar citām varām ir jāievēro pienācīga atturība.

A. "Tiesu varas ierobežošana"

40. Tiesu vara kā viena no trim valsts varām ir atbildīga pret sabiedrību, kurai tā kalpo. Līdz ar to tiesu varai, tāpat kā pārējām valsts varām, vienmēr ir jā rūpējas par sabiedrības interesēm. Tas nozīmē, ka tiesu varai ir jāatzīst sociālie un ekonomiskie apstākļi, kādos ir jāstrādā pārējām divām valsts varām. Turklāt tiesu varai ir jāapzinās, ka pastāv tiesu un juridiskās ieviešanas robežas attiecībā uz politiskiem lēmumiem, kas jāpieņem likumdošanas un izpildvarai. Tāpēc visām tiesu iestādēm tiesu varas ietvaros ir jāuzmanās, lai neizietu ārpus likumīgās tiesu varas īstenošanas jomas. CCJE atzīst, ka gan likumdošanas, gan izpildvarai ir pamatotas bažas par to, ka tiesu vara nedrīkst pārsniegt savu lomu.

⁹⁴ Skatīt leteikuma CM/Rec(2010)12 18. punktu.

⁹⁵ Sk. ECT lietu *Baka pret Ungāriju*, 27.5.2015. - 20261/12.

⁹⁶ Sk. leteikuma CM/Rec(2010)12 VII nodaļu; CCJE Atzinuma Nr. 3(2002) 51. punktu; sk. šādas ļaunprātīgas izmantošanas piemēru: *Volkov pret Ukrainu*, ECT 2013. gada 9. janvāra *spriedums lietā* 21722/11 - esp. 199. punkts.

⁹⁷ Sk. CCJE Atzinuma Nr. 3 (2002) 75., 76. punktu; sk. arī leteikuma CM/Rec(2010)12 66.-71. punktu. (98) Valsts atbildība ir vēl viens jautājums, kas šajā atzinumā nav. Turpmākajos lēmumos EST ir atbalstījusi valsts atbildību par tiesu nolēmumu radīto kaitējumu. EST nav minējusi to tiesnešu atbildību, kuri pieņēma spriedumus, kas izraisīja attiecīgo kaitējumu: EST (2003. gada 30. septembris, C-224/01, *Köbler pret Austriju*; 2006. gada 13. jūnijs, C-173/03, *Traghetti del Mediterraneo s.p.a. in liquidazione pret Repubblica Italiana*; 2011. gada 24. novembris, C-379/10),

Komisija pret Repubblica Italiana; 2015. gada 9. septembris, C-160/14, *João Filipe Ferreira da Silva e Brito pret Estado português*).

⁹⁸ Skatīt leteikuma CM/Rec (2010)12 66. un 67. punktu. Sk. CCJE Tiesnešu magna hartu (2010), 22. punkts.

41. Attiecībās ar abām pārējām valsts varām tiesu varai ir jācenšas izvairīties no tā, lai netiktu uzskatīta par tādu, kas sargā tikai savas intereses un tādējādi pārspīlē savas īpašās intereses. Tiesu varai drīzāk jāuzņemas atbildība par sabiedrību, kurai tā kalpo. Tiesu varai ir jāizrāda izpratne un atbildība attiecībā uz sabiedrības vajadzībām un valsts budžeta vajadzībām. Tiesu vara var sniegt savu ieskatu par ierosināto tiesību aktu vai izpildvaras lēmumu iespējamo ietekmi uz tiesu varas spēju pildīt savu konstitucionālo lomu. Tiesnešiem arī jāparūpējas, lai neiebilstu pret visām ierosinātajām izmaiņām tiesu sistēmā, nosaucot tās par uzbrukumu tiesu neatkarībai. Taču, ja tiesu neatkarība vai tiesu varas spēja pildīt savu konstitucionālo lomu tiek apdraudēta vai uzbrukta, tiesu varai ir bezbailīgi jāaizstāv sava pozīcija. Kā piemēru lēmumiem, kas varētu tikt iekļauti šajās kategorijās, var minēt masveida juridiskās palīdzības samazināšanu vai tiesu slēgšanu ekonomisku vai politisku iemeslu dēļ.
42. Ja ir nepieciešams kritizēt citu valsts varu vai konkrētu tās locekli, taisot spriedumu strīdā, vai ja tas ir nepieciešams sabiedrības interesēs, tas ir jādara. Tāpēc, piemēram, tiesas var kritizēt tiesību aktus vai likumdevēja nespēju ieviest tiesību aktus, ko tiesa uzskatītu par atbilstošiem. Tomēr, tāpat kā attiecībā uz citām valsts pilnvarām saistībā ar tiesu varu, arī tiesu varas kritikai ir jānotiek savstarpējas cieņas gaisotnē. Tiesneši, tāpat kā visi citi pilsoņi, ir tiesīgi piedalīties publiskās debatēs, ja vien tas atbilst viņu neatkarības vai objektivitātes saglabāšanai. Tiesu vara nekad nedrīkst veicināt nepaklausību un necieņu pret izpildvaru un likumdevēju varu. Profesionālajās un privātajās attiecībās ar citu varu pārstāvjiem tiesnešiem jāizvairās no interešu konflikta un jāizvairās no jebkādas rīcības, kas varētu radīt priekšstatu, ka tiek apšaubīta tiesnešu neatkarība un objektivitāte un tiesu varas cieņa kopumā. Ja vien kritika tiek veikta savstarpējas cieņas gaisotnē, tā var būt lietderīga visai sabiedrībai kopumā. Tomēr nevar pārāk bieži uzsvērt, ka nav pieļaujams, ka uz pamatotām kritiskām no tiesu varas puses attiecībā uz citām valsts varām būtu jāatbild ar atstādināšanu no tiesneša amata vai citām represijām⁹⁹. CCJE arī uzsver, ka nepieņemama likumdevējvaras un izpildvaras pārstāvju un politiķu rīcība var izpausties kā piekrišana un atsevišķos gadījumos atbalsts agresijai vai pat radikālām, vardarbīgām un prettiesiskām darbībām pret tiesu varu¹⁰⁰. Tiešs vai netiešs šādām darbībām pret tiesu varu ir pilnīgi nepieņemams. Šādas darbības ir ne tikai tiešs uzbrukums tiesu neatkarībai, bet tās arī aplāpē tiesnešu likumīgās publiskās debates.

B. Citu varu ierobežošana

43. Tiesu varas ierobežošanai ir jābūt papildinātai ar līdzvērtīgu atbildību un ierobežojumiem no pārējo valsts varas iestāžu puses. Pārējām valsts varām pirmām kārtām ir jāatzīst tiesu varas likumīgā konstitucionālā funkcija un jānodrošina, ka tai tiek piešķirti pietiekami resursi tās izpildei. Šī funkcija - izšķirt visus juridiskos strīdus un interpretēt un piemērot likumu - ir tikpat būtiska modernas demokrātiskas tiesiskas valsts labklājībai kā likumdevējvaras un izpildvaras funkcijas. Valstī, kurā valda varas dalīšanas princips, viena valsts varas atzara un citu valsts varas atzaru darbības iejaukšanās ir jāsavstarpēji labklājībai kā likumdevējvaras un izpildvaras funkcijas. CCJE uzskata, ka gadījumos, kad notiek nepamatota iejaukšanās, valsts varām ir lojāli jāsadarbjas, lai atjaunotu līdzsvaru un tādējādi sabiedrības uzticību valsts iestāžu netraucētai darbībai. Visos konfliktos ar likumdevēju vai izpildvaru, kuros iesaistīti atsevišķi tiesneši, tiem vajadzētu būt iespējai vērsties Tieslietu padomē vai citā neatkarīgā iestādē, vai arī viņiem vajadzētu būt kādam citam efektīvam tiesiskās aizsardzības līdzeklim¹⁰¹.

(1) Apšaubā jau izvēlētu tiesnešu iecelšanu amatā

44. Lēmumi, ar kuriem tiek atceltas tiesu neatkarības pamataizsardzības garantijas, ir nepieņemami pat tad, ja

⁹⁹ Skatīt ECT lietu *Baka pret Ungāriju*, 27.5.2015. - 20261/12.

¹⁰⁰ Sk. Ukrainas Augstākās tiesas atklāto vēstuli, 2. lpp.

¹⁰¹ Sk. Ieteikuma(2010)12 12. pantu. 8.

kad maskēts¹⁰². Piemēram, jaunais parlamentārais vairākums un valdība nedrīkst apšaubīt to tiesnešu iecelšanu vai pilnvaru termiņu, kuri jau ir iecelti pienācīgā kārtībā. Atsevišķu tiesnešu amata pilnvaru termiņu var apšaubīt tikai tad, ja saskaņā ar pienācīgām tiesas procedūrām ir skaidri konstatēts kāds disciplinārlietas vai krimināllikuma pārkāpums, ko izdarījis atsevišķs tiesnesis.

(2) Tiesību akti: izmaiņas tiesu sistēmā

45. Jautājums par to, kad un cik bieži būtu jāmaina tiesību akti, ir likumdevēja. Tomēr, ja iespējams, būtu jāizvairās no pārāk daudzām izmaiņām īsā laika posmā, vismaz tiesvedības jomā¹⁰³. Ja tiek veiktas izmaiņas tieslietu sistēmā, ir jā rūpējas par to, lai tās tiktu papildinātas ar atbilstošiem finanšu, tehniskajiem un procesuālajiem noteikumiem un lai būtu pietiekami cilvēkresursi¹⁰⁴. Pretējā gadījumā pastāv risks, ka var rasties nestabilitāte pienācīgā tieslietu īstenošanā, un sabiedrība var (kļūdaini) uzskatīt, ka jebkādas nepilnības jaunās sistēmas īstenošanā ir tiesu iestāžu vaina. Tas var izraisīt nevajadzīgu neuzticēšanos un konfliktus.

(3) Likumdevējs: parlamentārās izmeklēšanas komitejas

46. Pastāv risks, ka tiesnešu un parlamentāro izmeklēšanas komiteju loma var pārklāties. CCJE atzīst, ka saskaņā ar daudzu dalībvalstu tiesību aktiem valsts vai vietējās parlamentārās struktūras var izveidot izmeklēšanas komitejas, lai izmeklētu sociālas parādības vai iespējamus tiesību aktu pārkāpumus vai nepareizu piemērošanu. Šo komiteju pilnvaras bieži vien ir līdzīgas tiesu iestāžu pilnvarām, piemēram, pilnvaras izsaukt lieciniekus, izdot rīkojumu par dokumentāru pierādījumu izpaušanu vai izņemšanu utt. CCJE uzskata, ka, lai saglabātu pienācīgu varas, izmeklēšanas komiteju ziņojumi kopumā nekad nedrīkstētu iejaukties izmeklēšanā vai tiesas procesos, ko ir uzsākušas vai gatavojas uzsākt tiesu iestādes. Ja šādos ziņojumos ir jā komentē spēkā esošie tiesu lēmumi atsevišķās lietās, tiem tas jādara ar pienācīgu cieņu un jāatturas no jebkādas kritikas, kas nozīmētu pieņemto lēmumu pārskatīšanu. Tomēr, ja izmeklēšanā tiek pētīti iespējamie trūkumi tiesvedības īstenošanā, kas ir izgaismojušies konkrētā lietā, ar pienācīgu piesardzību var izskatīt šo tiesvedību. Izmeklēšana nekad nevar aizstāt pienācīgu tiesas procesu.

(4) "Ombuds", sabiedriskie vai pilsoņu interešu aizstāvji vai starpnieki un ģenerālinspektori

47. "Ombuds", valsts vai pilsoņu advokāti vai starpnieki un ģenerālinspektori, kurus ieceļ izpildvara vai parlaments, bieži darbojas ar ievērojamu neatkarības pakāpi. Viņu uzdevums ir aizsargāt sabiedrības intereses, izmeklējot un izskatot personu sūdzības par tiesību pārkāpumiem, ko parasti veic valsts iestādes. Šādu struktūru uzdevums ir izmeklēt sūdzības un mēģināt tās atrisināt, parasti sniedzot ieteikumus (saistošus vai nesaistošus) vai izmantojot starpniecību. Tomēr tas var iejaukties atsevišķu lietu, kas ir ierosinātas vai tiks ierosinātas tiesā, izskatīšanā. Šāda iejaukšanās ir jānovērš. Tāpēc CCJE iesaka dalībvalstu tiesību aktos precizēt attiecības starp "ombuda" (vai līdzīgu aģentūru) pilnvarām un tiesu pilnvarām. Labs risinājums varētu būt dažās valstīs pieņemtais noteikums, saskaņā ar kuru iespēja vērsties šādās aģentūrās ir jānodrošina pirms vērsšanās tiesā, bet, ja tiek ierosināta tiesvedība tiesā, puses var ierasties aģentūrā tikai pēc tiesneša, kas atbild par lietu, ieteikuma.

(5) Tiesu un inspekciju administrācija

¹⁰² Sk. CCJE ziņojumu par tiesu iestāžu un tiesnešu stāvokli Eiropas Padomes dalībvalstīs (2013), 13.-18. punkts.

¹⁰³ Skatīt EP ģenerālsekretāra ziņojumu (2015), 17. lpp.

¹⁰⁴ Sk. CCJE atzinumu Nr. 11(2008).

48. Pēdējās desmitgadēs daudzās dalībvalstīs ir ieviesta tiesu iestāžu pašpārvalde vai paplašināta tās darbības joma. Attiecībā uz tiesu sistēmas pārvaldību izmantotie modeļi ir dažādi. Dažās valstīs tieslietu pārvaldi veic Tieslietu ministrija, citās - neatkarīgas aģentūras, bet vēl citās - tiesu iestāžu padomes. CCJE ir sniegusi ieteikumus par šiem jautājumiem¹⁰⁵. Dažās valstīs izpildvara ar Tieslietu ministriju starpniecību ir īstenojusi ievērojamu ietekmi uz tiesu administrēšanu ar tiesu direktoru un tiesu inspekciju starpniecību vai gadījumos, kad tiesu administrācija ir tieši atkarīga no Tieslietu ministrijas. Būtu jāizvairās no izpildvaras ierēdņu klātbūtnes tiesu un tribunālu organizatoriskajās struktūrās. Šāda klātbūtne var radīt iejaukšanos tiesu iestāžu darbā, tādējādi apdraudot tiesu neatkarību.
49. Problēmas saistībā ar izpildvaras un tiesu varas mijiedarbību var rasties tajās valstīs, kurās tieslietu ministram vai citām ministrijām vai aģentūrām, piemēram, tām, kurām ir revīzijas un/vai finanšu kontroles pilnvaras, ir tiesības pieprasīt pārbaudes tiesās. Šādām pārbaudēm var dažādi mērķi. Piemēram, pārbaudes mērķis var iegūt informāciju, lai lemtu par finanšu piešķirumiem, vai iegūt informāciju par iespējamo tiesu dienesta reorganizāciju, vai iegūt informāciju, lai veiktu iespējamās disciplināras darbības pret tiesu darbiniekiem un/vai tiesnešiem. Dažkārt inspekcijas sastāvā ir tiesneši vai bijušie tiesneši, un dažkārt tās pat ir izveidotas Augsto tiesu padomju ietvaros. CCJE uzskata, ka, lai gan ārējo izmeklētāju ieskaits var palīdzēt saskatīt trūkumus konkrētā iestādē, piemēram, tiesu sistēmā, ir būtiski, lai inspektoru darbība nekad netraucētu tiesas izmeklēšanas un tiesas procesu attīstību. Citu valsts varu tiesības saņemt informāciju par tiesu sistēmu vai veikt tās izmeklēšanu visos gadījumos būtu jāīsteno, ņemot vērā ierobežojumus, ko nosaka tiesu neatkarība un (ja to paredz likums) tiesu izmeklēšanas slepenība. Pārbaudēm nekad nevajadzētu attiekties uz atsevišķām lietām, jo īpaši uz lietām, kas atrodas tiesvedības stadijā.

(6) Budžeta autonomija

50. Publisko finanšu grūtību sekas, jo īpaši tās, ko izraisīja ekonomikas krīze kopš 2008. gada, ir radījušas nopietnas problēmas daudzās dalībvalstīs. Ir samazināta tiesu un juridiskās palīdzības pieejamība, ir palielinājusies tiesu darba slodze un ir notikusi tiesu sistēmas pārstrukturēšana. Atbildēs uz anketas jautājumiem daudzas dalībvalstis ziņoja par diskusijām saistībā ar tiesnešu atalgojumu. Tiesnešu atalgojums daudzus gadus ir iesaldēts vai pēdējos gados pat samazināts.
51. Ir atzīts, ka, ievērojot konstitucionālos noteikumus, galu galā lēmumiem par tiesu sistēmas un tiesnešu atalgojumu ir jābūt likumdevēja kompetencē. Tomēr vienmēr ir jāievēro Eiropas standarti. CCJE ir sniegusi ieteikumus par tiesu sistēmas finansēšanu¹⁰⁶. Tiesu varai būtu jāpaskaidro savas vajadzības parlamentam un attiecīgā gadījumā Tieslietu ministrijai. Smagas ekonomiskās lejupslīdes gadījumā tiesnešiem, tāpat kā visiem pārējiem sabiedrības locekļiem, ir jādzīvo sabiedrības, kurai viņi kalpo, ekonomiskās situācijas ietvaros Tomēr hroniski nepietiekams tiesu sistēmas finansējums visai sabiedrībai kopumā būtu jāuzskata par nepieņemamu. Tas ir tāpēc, ka šāds hronisks nepietiekams finansējums grauj demokrātiskas tiesiskas sabiedrības pamatus.

(7) Izpildvaras un likumdevējas locekļu kritika

52. Dalībvalstu politiķi un citas personas, kas ieņem publiskus amatus, bieži vien izsaka komentārus, kuros vai nu pieprasa ierobežot tiesu iestāžu pilnvaras, vai arī izrāda vāju izpratni par neatkarīgas tiesu varas lomu. Šādi komentāri tiek izteikti īpaši vēlēšanu kampaņu laikā, kad ir pieņemti lēmumi par konstitucionāliem jautājumiem vai par neizlemtām lietām. Principā tiesu varai ir jāpieņem, ka kritika ir daļa no dialoga starp trim valsts varām un ar sabiedrību kopumā. Tomēr, pēc CCJE domām, pastāv skaidra robeža starp vārda brīvību un likumīgu kritiku, no vienas puses, un necieņu un

¹⁰⁵ Skatīt CCJE atzinumu Nr. 10(2007).

¹⁰⁶ Skatīt CCJE atzinumu Nr. 2(2001).

nepamatotu spiedienu pret tiesu varu, no otras puses. Politikiem nevajadzētu izmantot vienkāršotus vai demagoģiskus argumentus, lai politisko kampaņu laikā kritizētu tiesu varu tikai argumentu dēļ vai lai novērstu uzmanību no savām nepilnībām. Nedrīkst arī personiski uzbrukt atsevišķiem tiesnešiem. Politikī nekad nedrīkst veicināt nepakļaušanos tiesu nolēmumiem, nemaz nerunājot par vardarbību pret tiesnešiem, kā tas ir noticis dažās dalībvalstīs. Izpildvaras un likumdevējvaras pienākums ir nodrošināt visu nepieciešamo un atbilstošu aizsardzību gadījumos, kad tiesu funkcijas apdraud uzbrukumi vai iebiedēšana, kas vērsta pret tiesu varas pārstāvjiem. Politikū nesabalansēti kritiski komentāri ir bezatbildīgi un rada nopietnas problēmas, jo tādējādi var tikt neapzināti vai apzināti grauta sabiedrības uzticība un paļāvība tiesu varu. Šādos gadījumos tiesu varai ir jānorāda, ka šāda rīcība ir uzbrukums demokrātiskas valsts konstitūcijai, kā arī uzbrukums citas valsts varas leģitimitātei. Šāda rīcība ir arī starptautisko standartu pārkāpums.

53. Atsevišķām tiesām un tiesu sistēmai kopumā ir jāapspiež veidi, kā reaģēt uz šādu kritiku. Atsevišķi tiesneši, kuri ir tikuši uzbrukts, bieži vien vilcinās aizstāvēt sevi (jo īpaši, ja notiek tiesas process), lai saglabātu savu neatkarību un pierādītu, ka viņi joprojām ir objektīvi. Dažās valstīs šādās situācijās tiesnešiem palīdz tiesnešu padomes vai Augstākā tiesa. Šāda reakcija var mazināt spiedienu atsevišķiem tiesnešiem. Tās var būt efektīvākas, ja tās organizē tiesneši ar plašsaziņas līdzekļu kompetenci.
54. Noteikums, ka jebkurai vienas valsts varas analīzei un kritikai attiecībā uz citām varām jānotiek savstarpējas cieņas gaisotnē, attiecas gan uz tiesu varu, gan uz likumdevējvaras un izpildvaras pārstāvjiem. Patiesībā tiesu iestādēm ir pat vēl svarīgāk ievērot īpašu piesardzību, jo tiesnešiem bieži ir jālemj, vai izpildvara vai likumdevēja vara ir rīkojusies saskaņā ar likumu. Turklāt nebūs uzticības tādiem tiesu varas lēmumiem, kas ļauj tās locekļiem izteikt nepamatotus vai necienīgus komentārus par citām valsts varām. Šāda veida piezīmes novedīs tikai pie "vārdu kara", kas pats par sevi iedragās sabiedrības uzticību tiesu varai. Galu galā šāds "karš" var novest pie tā, ka tiesu vara nespēs pildīt savu konstitucionālo funkciju - izlemt strīdus starp pilsoņiem un starp pilsoņiem un valsti tā, lai tā būtu un tiktu uzskatīta par neatkarīgu un objektīvu. Tas kaitētu sabiedrībai un demokrātijai, kam tiesu varas pienākums ir kalpot un ko tā aizsargā.

VIII: Galveno punktu kopsavilkums

1. Tiesu vara ir viena no trim valsts varām demokrātiskā valstī. Tās ir savstarpēji papildinošas, un neviena vara nav "augstākā" vai dominējošā pār citām (9. punkts).
2. Demokrātiskā valstī visas trīs valsts varas darbojas kā kontroles un līdzsvara sistēma, kas nosaka katras varas atbildību visas sabiedrības interesēs (9. punkts).
3. Varas dalīšanas princips pats par sevi ir tiesu neatkarības garantija. Tiesu varai jābūt neatkarīgai, lai tā varētu pildīt savu konstitucionālo lomu attiecībā pret citām valsts varām, sabiedrību kopumā un konkrētā strīda pusēm (10. punkts).
4. Tiesu varas un atsevišķu tiesnešu leģitimitāti pirmām kārtām nosaka katras dalībvalsts konstitūcija, jo visās šajās valstīs valda demokrātiska. Konstitūcija izveido tiesu varu un tādējādi piešķir tiesu varai kopumā un atsevišķiem tiesnešiem, kuri īsteno savas pilnvaras kā tiesu varas daļa: "konstitucionālā leģitimitāte". Atsevišķu tiesnešu, kuriem ir nodrošināta pilnvaru termiņa drošība, konstitucionālo leģitimitāti nedrīkst graut likumdošanas vai izpildvaras pasākumi, kas radušies politiskās varas maiņas rezultātā (13.-15. un 44. punkts).
5. Tiesu varas konstitucionālo leģitimitāti apliecina sabiedrības uzticēšanās tiesu varai un cieņa pret to. Tiesu varai tās ir pastāvīgi jāiegūst un jāaizsargā ar izcilu darbu, kas atbilst visaugstākajiem standartiem: to CCJE sauc par "funkcionālo leģitimitāti".

(16.-19. punkts).

6. Tiesu vara (tāpat kā abas pārējās valsts varas) sniedz sabiedriskus pakalpojumus. Tāpēc tiesu varai, tāpat kā pārējām varām, ir pienākums parādīt pārējām valsts varām un sabiedrībai kopumā, kā tiek izmantota tās vara, autoritāte un neatkarība. To var saukt par "atbildību" (20.-22. punkts). Šī "atbildība" izpaužas vairākos veidos.
7. Pirmkārt, ir apelācijas sistēma. Apelācijas sistēma principā ir vienīgais veids, kā var atcelt vai grozīt tiesas lēmumu pēc tā pieņemšanas, un vienīgais veids, kā godprātīgi rīkojoties, tiesneši var tikt saukti pie atbildības par saviem lēmumiem. CCJE to ir nosaucis par "tiesu iestāžu atbildību" (23., 26. punkts).
8. Otrkārt, tiesneši ir atbildīgi, strādājot pārrēdzami, rīkojot atklātas tiesas sēdes un pasludinot argumentētus spriedumus, sadarbojoties ar sabiedrību un citām valsts iestādēm. CCJE šo pārskatatbildības veidu ir nodēvējusi par "paskaidrojošu pārskatatbildību" (27.-32. punkts).
9. Treškārt, ja tiesnesis ir veicis pietiekami nopietnas un neatbilstošas darbības, viņš ir stingri saucams pie atbildības, piemēram, piemērojot disciplinārās procedūras un vajadzības gadījumā - krimināltiesības. CCJE to ir nodēvējusi par "soda atbildību". Visos gadījumos ir jā rūpējas, lai tiktu saglabāta tiesnešu neatkarība (33. un 37. punkts).
10. Attiecībā uz attiecībām starp trim valsts varām: pirmkārt, tiesnešiem, tāpat kā visiem pārējiem pilsoņiem, ir tiesības piedalīties sabiedriskajās debatēs, ja vien tas atbilst viņu neatkarības un objektivitātes saglabāšanai (42. punkts).
11. Pārējām valsts varām būtu jāatzīst tiesu varas likumīgās konstitucionālās funkcijas un jānodrošina, ka tai tiek piešķirti pietiekami resursi šo funkciju izpildei. Vienai no valsts varām būtu jāanalizē un jākritizē kāda no pārējām varām savstarpējas cieņas gaisotnē (42. punkts).
12. Tiesu iestādēm jāapzinās, ka tiesu un juridiskā iejaukšanās politisko lēmumu pieņemšanā, kas ir jāpieņem likumdevējvarai un izpildvarai ir ierobežota. Tādēļ visām tiesām tiesu varas ietvaros ir jāuzmanās, lai neizietu ārpus likumīgās tiesu varas īstenošanas jomas (40. punkts).
13. Likumdevējvaras vai izpildvaras lēmumi, kas atceļ tiesu neatkarības pamataizsardzību, ir nepieņemami pat slēpti (44. punkts).
14. Tieslietu ministrijas nedrīkst ietekmēt tiesu administrēšanu ar tiesu direktoru un tiesu inspekciju starpniecību tādā veidā, kas varētu apdraudēt tiesu neatkarību. Būtu jāizvairās no izpildvaras ierēdņu klātbūtnes tiesu un tribunālu organizatoriskajās struktūrās. Šāda klātbūtne var izraisīt iejaukšanos tiesu funkcijās, tādējādi apdraudot tiesu neatkarību (48.-49. punkts).
15. Lai saglabātu pienācīgu varas dalīšanu, izmeklēšanas vai izmeklēšanas komitejām (parlamentārām vai citām) nekad nevajadzētu iejaukties izmeklēšanā vai tiesas procesos, ko ir uzsākušas vai gatavojas uzsākt tiesu iestādes. Šāda ārpusstiesas izmeklēšana nekad nevar aizstāt tiesas procesu (46. punkts).
16. CCJE iesaka dalībvalstu tiesību aktos precizēt attiecības starp "ombuda" (vai līdzīgu aģentūru) un tiesu pilnvarām (47. punkts).

17. Hroniski nepietiekams tiesu sistēmas finansējums visai sabiedrībai kopumā būtu jāuzskata par nepieņemamu iejaukšanos tiesu sistēmas konstitucionālajā lomā, jo tas grauj demokrātiskas tiesiskas sabiedrības pamatus (51. punkts).
18. Vienas valsts varas analīze un kritika par citām varām būtu jāveic savstarpējas cieņas gaisotnē. Politiķu nesabalansēti kritiski komentāri ir bezatbildīgi un var radīt nopietnas problēmas. Tas var mazināt sabiedrības uzticēšanos un paļāvību uz tiesu varu un galējā gadījumā var nozīmēt uzbrukumu demokrātiskas valsts konstitucionālajam līdzsvaram (52. punkts). Atsevišķām tiesām un tiesu sistēmai kopumā ir jāapspriež veidi, kā izturēties pret šādu kritiku (53. punkts).
19. Izpildvaras un likumdevējvaras pienākums ir nodrošināt visu nepieciešamo un atbilstošu aizsardzību, ja tiesu funkcijas apdraud fiziski uzbrukumi vai iebiedēšana, kas vērsta pret tiesu varas pārstāvjiem (52. punkts).
20. Politiķi nekad nedrīkst veicināt nepakļaušanos tiesu nolēmumiem, nemaz nerunājot par vardarbību pret tiesnešiem, kā tas ir noticis dažās valstīs (52. punkts).